

Heribert Mühlen, *Entsakralisierung. Ein epochales Schlagwort in seiner Bedeutung für die Zukunft der christlichen Kirchen*, Paderborn 1971, Ferdinand Schöningh, ss. 568.

Heribert Mühlen należy do tych teologów, którzy stare i niezmiennie prawdy wiary potrafią ukazywać w sposób nowy, ciekawy i oryginalny. Zorientowani czytelnicy przypominają sobie bardzo głośne w swoim czasie jego dzieło *Una mystica Persona*, w którym Mühlen usiłował zbudować naukę o Kościele w oparciu o szeroko pojętą działalność Ducha św. Studium to, uzupełnione następnie w dziełach *Der Heilige Geist als Person* i *Das Vorverständnis von Person*, zalicza się dziś powszechnie do klasycznych pozycji w literaturze eklezjologicznej. Niemniejszą powagą cieszą się też badania Mühlena z zakresu tzw. problematyki „śmierci Boga”, opublikowane w pracy *Die abendländische Seinsfrage als der Tod Gottes und der Aufgang einer neuen Gotteserfahrung*, oraz próby nowego spojrzenia na chrystologię, którym dał wyraz w książce *Die Veränderlichkeit Gottes als Horizont einer zukünftigen Christologie*. Poczytność tych książek (niektóre z nich ukazały się w niewielkich odstępach czasu w drugim a nawet trzecim wydaniu), a następnie ich szeroki odgłos w literaturze teologicznej (na

kanwie wysuwanych przez Mühlена problemów powstawała niekiedy bardzo ożywiona dyskusja) sprawiają, że każdą nową pozycję tego autora wita się ze zrozumiałym zainteresowaniem.

Podobne uczucie towarzyszy też, kiedy się bierze do ręki prezentowane tu dzieło Mühlена, zwłaszcza że jego tytuł brzmi niezwykle świeżo i frapująco. Termin bowiem *Entsakralisierung* swoim brzemieniem przypomina do złudzenia wyraz *Entmitologisierung*, który nie tylko stał się w bibliстыce terminem technicznym, ale wprost urósł do rangi klucza, otwierającego drzwi do bardzo rozległej problematyki. Zresztą podobną wagę przywiązuje do tego terminu sam autor, który wyjaśnia w podtytule, że chodzi o *ein epochales Schlagwort in seiner Bedeutung für die Zukunft der christlichen Kirchen*.

Problem, którym zajął się H. Mühlen w dziele *Entsakralisierung*, należy do szerokiej problematyki: *sacrum — profanum* i posiada już wiele poważnych opracowań. Należy tu zwłaszcza wymienić wnikliwe badania R. Otto, E. J. Lengelinga i M. Eliade. Znalazł on też swój wyraz w konst. Soboru Watykańskiego II *Gaudium et spes*. Wszakże dotychczasowe ujęcia tego zagadnienia były zbyt suche i statyczne. Ograniczano się w nich zasadniczo do wytyczania granicy pomiędzy *sacrum* i *profanum* — i to nieraz na gruncie prawa a nie ontologii — bez wyciągania płynących z tego wniosków. *Novum* studiów Mühlена polega na krytycznej reinterpretacji dotychczasowych pojęć o tym co świeckie i sakralne, następnie na postawieniu problemu: *sacrum — profanum* w punkcie wyjścia do zrozumienia życia Kościoła, wreszcie na konkretnych próbach nowego przedstawienia w tak zarysowanej perspektywie niektórych szczegółowych dziedzin z życia współczesnego Kościoła i świata.

Krytyczną analizą pojęć: *sacrum — profanum* zajął się Mühlen w rozdziale I (*Entsakralisierung als Problem*). Zwrócił w nim uwagę na to, że wiele elementów *sacrum* znajduje się w dziedzinach, które powszechnie uznawało się za świeckie (technika, sport, kult bohatera) i odwrotnie pierwiastki *profanum* w dziedzinach uznawanych dotychczas za sakralne. Stąd też — jego zdaniem — zachodzi w wielu przypadkach potrzeba odsakralizowania (*Entsakralisierung*) niektórych terenów kościelnego życia. W rozdziale II (*Das Sakrale als Grunddimension der menschlichen Existenz*) udowadnia Mühlen, iż tego rodzaju operacja jest po prostu wymogiem egzystencji człowieka i Kościoła. Na marginesie należy dodać, że rozdział II okazuje się najbardziej zasadniczym w całości dzieła. W nim to bowiem przeprowadził autor bardzo wnikliwą analizę pojęć: *sacrum — profanum*, tłumacząc, iż tego rodzaju złożoność tkwi swymi korzeniami u podstaw dzieła stworzenia zbawienia. Rozdziały dalsze są już tylko konkretnym zastosowaniem zasad ustalonych w rozdziale II. I tak rozdział III (*Die Entsakralisierung der politischen Macht*) dotyczy teologicznego widzenia władzy politycznej, rozdział IV (*Die Entsakralisierung des kirchlichen*

Dienstes) ukazuje w nowym świetle posługiwanie w Kościele, a zwłaszcza zadanie, jakie mają do spełnienia wszelkiego rodzaju urzędy, i wreszcie rozdział V (*Die Entsakralisierung von Ehe und Zölibat*) zawiera nowe naświetlenie problematyki małżeństwa i celibatu.

Książka Mühlena napisana jest trudnym i zawiłym językiem. Wywody teologiczne przeplatają się w niej często z argumentacją filozoficzną. Zdarzają się też liczne powtórki. Autor, jak gdyby nie dowierzając własnym sądom, weryfikuje je przy pomocy coraz to nowych kryteriów, nawraca, przypomina, ażeby tylko wyrażona myśl była jasna i zrozumiała dla czytelnika. Nagromadzony materiał dowodowy nie jest wprawdzie zbyt bogaty ilościowo, ale za to posiada swój ciężar gatunkowy. Książka Mühlena nie zawiera zbyt wielu przypisów, te jednak, których dostarcza, są naprawdę potrzebne i wnoszące. Całość odznacza się starannością, powagą i solidnością badań. Dlatego też mimo wysiłku, jakiego wymaga od czytelnika studiowanie tego dzieła, odkłada się go po przeczytaniu z prawdziwym zadowoleniem i satysfakcją.

Edward Ozorowski